

## UCHWAŁA

Dnia 18 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

SSA Piotr Prusinowski

Protokolant Grażyna Niedziałkowska

w sprawie z powództwa A. S.

przeciwko Urzędowi Skarbowemu w P.

o zmianę oceny okresowej,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 listopada 2014 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 sierpnia 2014 r.,

"czy do rozpoznawania odwołania złożonego przez członka korpusu służby cywilnej w trybie przepisu art. 83 ust 5 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U.08.227.1505), właściwy jest sąd rejonowy - wydział pracy, czy też sąd okręgowy wydział pracy?"

podjął uchwałę:

**Do rozpoznania odwołania członka korpusu służby cywilnej wniesionego od oceny okresowej (art. 83 ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 1111 ze zm.) właściwy jest sąd rejonowy.**

**UZASADNIENIE**

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z dnia 26 sierpnia 2014 r., wydanym w sprawie z powództwa A. S. przeciwko Urzędowi Skarbowemu [...], przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia następujące zagadnienia prawne:

„czy do rozpoznawania odwołania złożonego przez członka korpusu służby cywilnej w trybie przepisu art. 83 ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U.08.227.1505), właściwy jest sąd rejonowy - wydział pracy, czy też sąd okręgowy wydział pracy?”

Przedstawione zagadnienie prawne wyłoniło się przy rozpoznawaniu zażalenia powódki na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy w P. z dnia 13 maja 2014 r., którym Sąd ten stwierdził swą niewłaściwość i przekazał sprawę według właściwości Sądowi Rejonowemu w P. jako rzeczowo i miejscowo właściwemu. Sąd Okręgowy uzasadniając swoje rozstrzygnięcie oparł się na poglądzie prawnym wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2013 r., II PK 32/13 (OSNP 2014 nr 9, poz. 128), którym w tezie pierwszej przesądzono, że sprzeciw pracownika służby cywilnej od oceny okresowej rozpoznaje sąd rejonowy - sąd pracy. Pełnomocnik powódki wezwany przez Sąd do wskazania wysokości rocznego wynagrodzenia powódki określił je na kwotę 54.009 zł. Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie członka korpusu służby cywilnej o zmianę oceny okresowej nie jest sprawą o roszczenie niemajątkowe w rozumieniu przepisu art. 17 pkt 1 k.p.c. Ocena okresowa jest bowiem częścią stosunku pracy, który ma charakter majątkowy. Ocena dotyczy wykonywania przez członka korpusu służby cywilnej obowiązków wynikających z opisu zajmowanego stanowiska. Przedmiot oceny dotyczy jakości pracy - wykonywania obowiązków - a więc zobowiązania pracownika, zatem nie jego prawa niemajątkowego, a tym bardziej osobistego. Dlatego też tylko wartość przedmiotu sporu powyżej 75.000 zł uzasadniałaby właściwość rzeczową sądu okręgowego.

W uzasadnieniu zażalenia powódka wywiodła, że roszczenie będące przedmiotem oceny w rozpoznawanej sprawie jest roszczeniem niemajątkowym. Powódka inicjując proces miała bowiem na uwadze, że nierzetelna ocena jej pracy powoduje naruszenie dóbr osobistych przez pracodawcę. Przedmiotowa sprawa

ma dla powódki wymiar prestiżowy, a wytoczenie powództwa nie jest związane z uzyskaniem jakichkolwiek korzyści finansowych. Powódce zależy jedynie na wykazaniu, że jest dobrym pracownikiem, a ocena jej pracy jest niesprawiedliwa i nie odpowiada rzeczywistości.

Sąd Apelacyjny rozpoznając zażalenie uznał, że w sprawie występuje zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Podniósł, że dotychczasowa praktyka sądowa wskazuje, iż odwołania od oceny okresowej członków korpusu służby cywilnej były rozpatrywane zarówno przez sądy okręgowe jak i sądy rejonowe. Powołał się w tym względzie na postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 14 marca 2012 r., III APz 2/12, LEX nr 1136100, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2013 r., III PZ 3/13, OSNP 2014 nr 3, poz. 41, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2013 r., II PK 32/13, wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 25 lutego 2014 r., III APa 13/13, LEX nr 1441506 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 5 marca 2014 r., III APa 5/14, LEX nr 1451551).

Powołane orzeczenia, w ocenie Sądu Apelacyjnego, z jednej strony dowodzą, że brakuje jednolitości poglądów co do właściwości rzeczowej sądu pracy, z drugiej zaś, że ocena właściwości rzeczowej sądu prowadzona jest na podstawie dwóch różnych kryteriów.

Pierwsze z nich ma swoje źródło w art. 83 ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1111 ze zm.; dalej ustawa o służbie cywilnej) z którego wynika, że w razie nierozpatrzenia sprzeciwu w terminie lub nieuwzględnienia sprzeciwu od oceny okresowej, członek korpusu służby cywilnej może odwołać się do sądu pracy. Pojęcie „sąd pracy” jest utożsamiane z pojęciem „sąd rejonowy”, a to dlatego, że istnieje domniemanie właściwości rzeczowej sądu rejonowego (sądu pracy), wywiedzione z art. 262 § 1 k.p.

To stanowisko, zdaniem Sądu Apelacyjnego, budzi wątpliwości, gdyż nie istnieje przepis jednoznacznie wskazujący, że pojęcie „sąd pracy” jest tożsame z pojęciem „sąd rejonowy”. Nie jest nim ani przepis art. 262 § 1 k.p., ani też przepisy ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 427 ze zm., powoływanej dalej jako Prawo o ustroju

sądów powszechnych albo p.u.s.p.). Pomijając fakt, że art. 262 k.p. zawiera nieaktualne nazewnictwo, to z treści art. 262 § 1 k.p. wynika, że nazwa „sąd pracy” została przypisana zarówno sądowi rejonowemu jak i sądowi wojewódzkiemu, czyli obecnie okręgowemu. Podobny wniosek wynika z analizy przepisów Prawa o ustroju sądów powszechnych. Ostatnia nowelizacja tej ustawy obowiązująca od dnia 28 marca 2012 r. rezygnuje z pojęcia „sąd pracy”. Przepis art. 12 p.u.s.p. stanowi, że sąd rejonowy dzieli się na wydziały cywilny i karny oraz że w sądzie rejonowym mogą być utworzone wydziały pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych. Podobne uregulowanie zawiera przepis art. 16 p.u.s.p., zgodnie z którym sąd okręgowy dzieli się na wydziały cywilny i karny oraz dopuszczono możliwość utworzenia w nim wydziałów pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych.

Drugie kryterium ma podstawy w ocenie prawnej roszczenia członka korpusu służby cywilnej jako roszczenia o prawa niemajątkowe bądź majątkowe.

Sąd Apelacyjny stwierdził, iż podziela stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone w wyroku z dnia 30 października 2013 r., II PK 32/13, że nie każda sprawa o świadczenie niepieniężne ma za przedmiot prawo niemajątkowe. Sąd Najwyższy uznał, że ocena okresowa jest częścią stosunku pracy, a ten ma charakter majątkowy. Nie negując tego stanowiska, nie można jednak, w ocenie Sądu Apelacyjnego, pominąć argumentów załacej się, która jednoznacznie wskazuje, że złożone odwołanie o zmianę oceny okresowej nie jest dla niej związane z żadnymi gratyfikacjami finansowymi. Powódka uważa, że ocena jej pracy jest niesprawiedliwa, co narusza jej dobra osobiste. Tak sformułowane żądanie jednoznacznie wskazuje, że powódka żąda ochrony prawa niemajątkowego. Powstaje zatem problem, czy sąd może w ramach swoich kompetencji modyfikować to żądanie, skoro to strona powodowa jako inicjator procesu, zgodnie z art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c., jest zobowiązana do określenia żądania pozwu. W powołanym wyroku Sąd Najwyższy wykluczył, aby ocena pracy stała w konflikcie z dobrami osobistymi pracownika. Sąd ten podkreślił bowiem, że ocena okresowa członków korpusu służby cywilnej jest przeprowadzana według ściśle określonych, sformalizowanych kryteriów. Dotyczy ona wykonywania obowiązków pracowniczych i powinna być oddzielona od sfery prywatnej pracownika.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, uprawnienie jakie daje członkowi korpusu służby cywilnej art. 83 ust. 5 ustawy o służbie cywilnej, stanowi samodzielne roszczenie o zmianę oceny okresowej lub jej ponowne sporządzenie, które jest roszczeniem niemajątkowym. Majątkowy charakter stosunku pracy nie wyklucza bowiem ochrony praw niemajątkowych. Rozpoznawana sprawa jest tego przykładem. W tej sprawie Sąd Okręgowy wezwał pełnomocnika powódki do podania rocznego wynagrodzenia, co wskazuje na zastosowanie art. 23<sup>1</sup> k.p.c. Jednakże, jak podniósł Sąd Apelacyjny, takie rozwiązanie budzi poważne wątpliwości, gdyż ustawodawca jednoznacznie określił rodzaj spraw z zakresu prawa pracy, do których ten przepis ma zastosowanie. Omawiana sprawa nie dotyczy zaś nawiązania, istnienia lub rozwiązania stosunku pracy. Powołany przepis art. 23<sup>1</sup> k.p.c. wymienia roszczenia o charakterze niepieniężnym, dla których ustawodawca ustalił zasady obliczania wartości przedmiotu sporu. Jednakże nie ma żadnych podstaw, aby te zasady przenosić na grunt rozpoznawanej sprawy, a to wobec jednoznacznej treści art. 23<sup>1</sup> k.p.c. Nie można również pominąć faktu, że przyjęcie takiego sposobu obliczania wartości przedmiotu sporu spowoduje, że omawiane sprawy będą rozpatrywane zarówno przez sądy rejonowe jak i okręgowe, a to z uwagi na możliwość przekroczenia wartości przedmiotu sporu właściwego dla sądu rejonowego. Takie zróżnicowanie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, nie znajduje natomiast racjonalnego uzasadnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 81 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej, urzędnik służby cywilnej oraz pracownik służby cywilnej zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony podlegają ocenie okresowej dokonywanej w większości przypadków przez bezpośredniego przełożonego. Kolejne przepisy powołanej ustawy, to jest art. 81 ust. 3-6 i art. 81 ust. 9, określają zakres przedmiotowy oceny oraz częstotliwość i ogólne zasady jej przeprowadzania. Szczegółowe warunki i sposób przeprowadzania ocen okresowych członków korpusu służby cywilnej określają zaś przepisy wydane na podstawie art. 82 ustawy rozporządzenia Prezesa Rady

Ministrów z dnia 8 maja 2009 r. w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania ocen okresowych członków korpusu służby cywilnej (Dz.U. Nr 74, poz. 633).

Stosownie do art. 83 ustawy o służbie cywilnej od oceny okresowej służy sprzeciw do dyrektora generalnego urzędu (ust. 1). Sprzeciw rozpatruje się w terminie 14 dni od dnia wniesienia (ust. 3). W razie jego uwzględnienia ocena okresowa jest zmieniana albo sporządzana po raz drugi. Od oceny okresowej sporządzonej po raz drugi także przysługuje sprzeciw (ust. 4). W razie nierozpatrzenia sprzeciwu w terminie albo nieuwzględnienia sprzeciwu od oceny okresowej, członek korpusu służby cywilnej może odwołać się do sądu pracy (ust. 5).

To właśnie regulacja zawarta w ostatnim z powołanych przepisów stanowi kanwę zagadnienia prawnego przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Przystępując do rozstrzygnięcia tego zagadnienia prawnego Sąd Najwyższy wstępnie zauważa, iż samo brzmienie art. 83 ust. 5 ustawy o służbie cywilnej nie może być miarodajne dla rozwiązania kontrowersji dotyczącej sposobu rozumienia użytego w nim sformułowania „sąd pracy”. Ani ten przepis, ani też żaden inny przepis omawianej ustawy nie zawiera bowiem definicji pojęcia „sąd pracy”. Z treści art. 83 ust. 5 ustawy o służbie cywilnej ocenianego z uwzględnieniem reguł wykładni gramatycznej z całą pewnością nie wynika zatem wprost, że chodzi o sąd rejonowy. Tym samym zwrotem, bez jego równoczesnego doprecyzowania, ustawodawca posługuje się zresztą w innych przepisach tej ustawy, to jest w art. 9 ust. 2, według którego spory o roszczenia dotyczące stosunku pracy w służbie cywilnej rozpatrywane są przez sądy pracy oraz w art. 96 ust. 3, w myśl którego w razie odmowy ponownego zatrudnienia w służbie cywilnej, przysługuje odwołanie do sądu pracy. Pewną wskazówkę interpretacyjną może stanowić jedynie regulacja art. 127 ust. 2 ustawy, zgodnie z którym od orzeczeń Wyższej Komisji Dyscyplinarnej stronom oraz Szefowi Służby Cywilnej przysługuje odwołanie do sądu apelacyjnego – sądu pracy i ubezpieczeń społecznych właściwego ze względu na miejsce zamieszkania obwinionego. Regulacja ta oznacza bowiem, że ustawodawca (dla potrzeb rozpatrywania sporów powstałych na tle ustawy o służbie cywilnej) dostrzega i wyraźnie odróżnia sąd właściwy do realizacji

szczególnego trybu odwoławczego w postępowaniu dyscyplinarnym, któremu podlegają członkowie korpusu służby cywilnej, od sądu właściwego w pozostałych rodzajach spraw wymienionych w ustawie o służbie cywilnej. Równocześnie nie rozstrzyga jednak, czy przez sąd pracy, o którym mowa w art. 9 ust. 2, art. 96 ust. 3 i art. 83 ust. 5, należy rozumieć sąd pracy jako jednostkę organizacyjną sądu rejonowego czy też sądu okręgowego.

Wypada również podkreślić, że użyte w art. 83 ust. 5 określenie „sądu pracy” jako sądu właściwego do rozpoznania odwołania członka korpusu służby cywilnej wniesionego od oceny okresowej jest tożsame z użytym zarówno w ustawie z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (art. 75 ust. 2 tej ustawy), jak i w ustawie z dnia 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej (art. 53 ust. 4 tej ustawy). Jak się więc zdaje określenie to ma także pewne uwarunkowanie historyczne, nawiązujące do przepisów ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 20, poz. 85 ze zm.), która w art. 1 ust. 1 powierzyła rozpoznawanie spraw z zakresu prawa pracy: 1) sądom pracy - stanowiącym odrębne jednostki organizacyjne sądów rejonowych oraz 2) sądom pracy i ubezpieczeń społecznych - stanowiącym odrębne jednostki organizacyjne sądów wojewódzkich, a w art. 4 pkt 5 nadała (nadal zresztą obowiązujące) brzmienie art. 262 § 1 k.p., który stanowi, że spory o roszczenia ze stosunku pracy rozstrzygają: 1) sądy pracy - stanowiące odrębne jednostki organizacyjne sądów rejonowych oraz 2) sądy pracy i ubezpieczeń społecznych - stanowiące odrębne jednostki organizacyjne sądów wojewódzkich, zwane sądami pracy. Przez sądy pracy w myśl tego przepisu należy jednak rozumieć zarówno sądy rejonowe, jak i sądy wojewódzkie (obecnie okręgowe).

Reasumując ten wątek rozważań, Sąd Najwyższy stwierdza zatem, że analiza regulacji zawartej w art. 83 ust. 5 ustawy o służbie cywilnej przeprowadzona z uwzględnieniem reguł wykładni gramatycznej nie daje jednoznacznych efektów. Nie wskazuje bowiem, czy przez użyte w tym przepisie określenie „sądu pracy” należy rozumieć właściwy do rozpoznawania spraw z zakresu prawa pracy wydział sądu rejonowego, czy sądu okręgowego (por. art. 12 i art. 16 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych).

Zgodnie z przyjętymi powszechnie zasadami interpretacji prawa, w sytuacji, w której wykładnia gramatyczna nie daje jednoznacznych i miarodajnych rezultatów, konieczne jest sięgnięcie do reguł wykładni systemowej oraz ewentualnie funkcjonalnej. Biorąc zatem w pierwszej kolejności pod uwagę metody wykładni systemowej należy przypomnieć, że art. 16 k.p.c. statuuje zasadę domniemania właściwości sądów rejonowych, które rozpoznają wszystkie sprawy cywilne w rozumieniu art. 1 k.p.c. (tzn. również sprawy z zakresu prawa pracy) z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych. Wzmocnieniem tej zasady w odniesieniu do spraw z zakresu prawa pracy jest z kolei regulacja art. 461 § 1<sup>1</sup> k.p.c. przewidująca właściwość sądów rejonowych dla wymienionych w nim spraw bez względu na wartość przedmiotu sporu i wyłączająca przedmiotowo (to jest w stosunku do tych spraw) możliwość stosowania art. 17 pkt 4 k.p.c.

Jak się zdaje ten rodzaj wykładni zastosował Sąd Najwyższy w powoływanym przez Sąd przedstawiający do rozstrzygnięcia rozpatrywane zagadnienie prawne wyroku z dnia 30 października 2013 r., II PK 32/13. Wyrok ten spotkał się z aprobatą piśmiennictwa (por. Ł. Pisarczyk [w:] K. W. Baran [red.], *Prawo urzędnicze Komentarz*, Warszawa 2014 r., s. 350). Wypada też podkreślić, że skoro jednolitość i stabilność orzecznictwa, w tym przede wszystkim orzecznictwa Sądu Najwyższego, jest w państwie prawa wartością konstytucyjną (art. 1 pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym w związku z art. 2 Konstytucji RP w związku z art. 183 ust. 1 Konstytucji RP) zanegowanie słuszności tego poglądu wymaga nie tyle wątpliwości, co istotnych i przekonujących racji.

Nie jest wszakże zamiarem Sądu Najwyższego w obecnym składzie negowanie poglądu prawnego wyrażonego w powołanym wyroku z dnia 30 października 2013 r., II PK 32/13. Pogląd ten jest zresztą w pełni przekonujący w okolicznościach faktycznych sprawy, w której i dla potrzeb której został sformułowany.

Ponadto, aprobując argumentację wyroku z dnia 30 października 2013 r., że ocena okresowa jest częścią stosunku pracy, a ten ma charakter majątkowy oraz że przedmiotem tej ściśle sformalizowanej oceny jest praca (wykonywanie obowiązków), a więc zobowiązania pracownika, „zatem nie jego prawa



niemajątkowego, a tym bardziej osobistego”, przez co nie ma w niej miejsca na naruszenie dóbr osobistych, Sąd Najwyższy w obecnym składzie zauważa, iż dalszych argumentów w tym zakresie dostarcza bogate orzecznictwo - szczególnie Izby Cywilnej Sądu Najwyższego - wskazujące kryteria, którymi należy posługiwać się w przypadku braku jasności co do kwalifikacji sprawy jako sprawy o charakterze majątkowym albo niemajątkowym. Oczywiste jest przy tym, że sprawami o charakterze majątkowym mogą być zarówno sprawy o świadczenie, jak i sprawy o ustalenie oraz o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego (por. przykładowo postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 grudnia 2006 r., III CZ 85/06, LEX nr 610087 oraz z dnia 3 grudnia 2001 r., I PZ 95/01, OSNP 2003 nr 23, poz. 572, Prawo Pracy i Prawo Socjalne 2003 nr 11, s. 72). Wskazując zaś kryterium odróżnienia spraw majątkowych i niemajątkowych uwypukla się, że bez wątplenia sprawa ma charakter majątkowy wówczas, gdy celem postępowania jest ochrona majątkowych interesów uprawnionego (por. przykładowo postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 lipca 2009 r., II PK 240/08, LEX nr 535829; z dnia 19 maja 2010 r., I CZ 8/10, LEX nr 1360187; z dnia 22 listopada 2013 r., III CZ 55/13, LEX nr 1431022; z dnia 25 kwietnia 2013 r., V CZ 138/12, niepublikowane; z dnia 20 czerwca 2008 r., IV CZ 34/08, LEX nr 637705). W przypadku zaś, gdy w grę wchodzi ochrona zarówno interesu majątkowego jak niemajątkowego decydujące jest, który z tych elementów jest dominujący (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 148/12, LEX nr 1293743; z dnia 19 lutego 2014 r., V CZ 9/14, LEX nr 1458641). Jak więc należy mniemać, taka perspektywa przyświecała Sądowi Najwyższemu przy uznaniu, że powództwo o przywrócenie do pracy ma niewątpliwie charakter powództwa, którego przedmiotem jest prawo majątkowe (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 października 2002 r., I PK 63/02, LEX nr 1169951; z dnia 30 stycznia 2003 r., I PK 247/02, LEX nr 583747); sprawy o ustalenie istnienia stosunku pracy należą do kategorii spraw zmierzających do realizacji uprawnienia mającego bezpośredni wpływ na stosunki majątkowe (por. postanowienie z dnia 5 stycznia 2006 r., I PZ 24/05, LEX nr 668929) czy też, że sprawa o ustalenie rodzaju stosunku pracy nauczyciela ma charakter majątkowy, w której przy ustalaniu wartości przedmiotu sporu ma zastosowanie art. 23<sup>1</sup> k.p.c. (por. postanowienia: z dnia 23 lutego 2004 r.,

I PZ 132/03, OSNP 2004 nr 24, poz. 423; z dnia 16 grudnia 2002 r., I PK 179/02, LEX nr 1165505). Należy także zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2005 r., I PZ 5/05 (OSNP 2006 nr 1-2, poz. 18), w którym uznano, że sprawa o ustalenie bezprawności okresowego przeniesienia pracownika do innej pracy w trybie art. 42 § 4 k.p., jeżeli nie powoduje to obniżenia wynagrodzenia za pracę, ma charakter niemajątkowy.

W orzecznictwie Izby Cywilnej Sądu Najwyższego obecny jest także wątek, że w sprawach, które nie mają jednolitego charakteru (chodzi o sprawy o uchylenie uchwał wspólnoty mieszkaniowej, o uchylenie uchwał organów spółdzielni oraz sprawy dotyczące immisji pomiędzy sąsiadującymi nieruchomościami), decydująca jest treść zaskarżanej czynności bądź to, ochrony jakiego rodzaju dóbr – majątkowych czy niemajątkowych – domaga się powód (por. przykładowo postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 28 maja 2013 r., V CZ 18/13, LEX nr 1360374; z dnia 26 marca 2014 r., V CZ 16/14, LEX nr 1480073; z dnia 22 marca 2012 r., IV CZ 148/11, LEX nr 1214604; z dnia 8 listopada 2012 r., IV CSK 400/12, LEX nr 1288723; wyrok z dnia 10 listopada 2005 r., III CK 109/05, niepublikowane oraz uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, której nadano moc zasady prawnej z dnia 10 maja 2011 r., III CZP 126/10, OSNC 2011 nr 11, poz. 117). Jeżeli więc przyjąć tę perspektywę, to o tym, czy w sprawie z odwołania od oceny okresowej członka korpusu służby cywilnej właściwy jest sąd okręgowy czy rejonowy decydowałaby treść oceny i to, ochrony jakiego rodzaju dóbr domagałby się powód.

Uwzględniając te poglądy i dostrzegając, że ocena okresowa stanowi wszak istotną przesłankę oceny przydatności zawodowej członka korpusu służby cywilnej, a w konsekwencji przesądza o związanym z możliwością awansu kształcie stosunku pracy lub niekiedy o prawie do dalszego zatrudnienia, co bezpośrednio wpływa na interesy majątkowe pracownika, można więc przyjąć, że nawet jeśli w pewnym stopniu dotyczy ona dóbr osobistych pracownika, to w uzyskaniu pozytywnej oceny przeważający jest jednak element ekonomiczny pracownika, który dominuje nad jego interesem niemajątkowym. To zaś stanowi istotny argument za tym, że sprawa z odwołania od okresowej oceny członka korpusu służby cywilnej ma charakter majątkowy. Zaaprobowanie tego poglądu w pełni

oznaczałoby jednak konieczność uwzględnienia regulacji art. 17 pkt 4 k.p.c. i przyjęcie, że w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa kwotę siedemdziesięciu tysięcy złotych, właściwy rzeczowo do ich rozpoznania byłby sąd okręgowy.

Niezależnie od tego wypada podkreślić, że obecnie w piśmiennictwie przyjmuje się, że ocena okresowa jako jednostronny akt przełożonego rzutuje na status zawodowy zatrudnionego tak w sferze majątkowej, jak i w sferze osobistej. W sferze osobistej negatywna treść oceny wpływa na utratę, przynajmniej na pewien czas, opinii dobrego pracownika lub funkcjonariusza, co stanowi istotną przesłankę oceny przydatności zawodowej, a w konsekwencji przesądza o prawie do dalszego zatrudnienia. Stanowi jednak również tak zwaną negatywną przesłankę awansową, pozbawiając zatrudnionego na pewien czas ekspektatywy awansu w zawodzie lub służbie, uzależnionego od uzyskania pozytywnej oceny okresowej. W skrajnych przypadkach, gdy jest to powtórna ocena negatywna, prowadzi ona do utraty zatrudnienia. (por.: T. Kuczyński [w:] R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel [red.] *System prawa administracyjnego, Tom 11, Stosunek Służbowy*, s. 427, H. Szewczyk, *Ochrona dóbr osobistych w zatrudnieniu*, Warszawa 2007, s. 332 i n.). W tym kontekście należy odnieść się do akcentowanego przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 października 2013 r., II PK 32/13, stwierdzenia, że z uwagi na sformalizowany charakter oceny okresowej członka korpusu służby cywilnej „pracodawca nie działa przypadkowo i dowolnie sporządzając ocenę okresową pracownika, gdyż ma wyznaczone podstawy (kryteria) i granice tej oceny”, co mogłoby sugerować, że nie ma w niej miejsca na naruszenie dóbr osobistych pracownika. Nie można jednak zapominać, że poza systemem punktowym, o którym stanowią przepisy rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 maja 2009 r. w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania ocen okresowych członków korpusu służby cywilnej, w niektórych wypadkach, oceniający jest zobligowany do uzasadnienia wystawionej oceny. Choć zatem zgodnie z rozporządzeniem sama ocena jest formułowana w taki sposób, że nie ma w niej miejsca na naruszenie dóbr osobistych ocenianego, to może do niego dojść w uzasadnieniu oceny częściowej, gdy jest ono

obligatoryjne (tak zresztą, jak się zdaje, twierdzi powódka w okolicznościach niniejszej sprawy).

Argumentem, który przemawiałby za przyjęciem, że sprawa z odwołania od okresowej oceny kwalifikacyjnej członka korpusu służby cywilnej jest sprawą o prawa niemajątkowe jest także to, że - jak wskazuje się w literaturze - okresowa ocena kwalifikacyjna spełnia tę samą funkcję, jaką miała swego czasu do spełnienia znana Kodeksowi pracy opinia o pracy (por. W. Masewicz, *Świadectwo pracy i okresowe oceny kwalifikacyjne*, Warszawa 1996, s. 62). W odniesieniu do opinii o pracy przyjmowano natomiast powszechnie, że może ona naruszać dobra osobiste pracownika (por.: J. Piątkowski, *Opinia o pracy w polskim prawie pracy*, Toruń 1984, s. 120 i n. oraz powołana tam dalsza literatura; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 1974 r., II PR 363/73, OSNCP 1974 nr 10, poz. 178; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1973 r., I PR 493/73, OSNCP 1974 nr 9, poz. 156). W związku z tym, także w ocenie Sądu Najwyższego, sądem właściwym dla spraw o sprostowanie opinii pracowniczej był sąd wojewódzki (którego odpowiednikiem jest obecnie sąd okręgowy) - por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 października 1970 r., II PZ 48/70, LEX nr 14090; z dnia 24 kwietnia 1975 r., I PZP 5/75, LEX nr 14282; z dnia 12 listopada 1970, I PZ 70/10, LEX nr 14093. Taki stan rzeczy obowiązywał do dnia 1 maja 1989 r. Z tą datą nastąpiła bowiem zmiana art. 98 § 6 k.p., z której wynikało wyraźnie, że sądem właściwym w sprawie o sprostowanie opinii o pracy jest sąd rejonowy (por. art. 1 pkt 29 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw, Dz.U. Nr 20, poz. 107). W związku z tym, pomimo że sprawa była kwalifikowana jako sprawa o prawa niemajątkowe, na mocy przepisu szczególnego właściwym do jej rozpoznania począwszy od wskazanego dnia nie był zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 17 pkt 1 k.p.c. sąd okręgowy, lecz sąd rejonowy.

Co już wyżej zostało podniesione, przepisy ustawy o służbie cywilnej nie zawierają takiego zastrzeżenia, a zatem przy przyjęciu poglądu, iż sprawa z odwołania od okresowej oceny członka korpusu służby cywilnej może mieć także charakter niemajątkowy, powinna być rozpatrywana przez sąd okręgowy (art. 17 pkt 1 k.p.c.).

Przedstawiona dotychczas argumentacja, w ocenie Sądu Najwyższego w obecnym składzie, przemawia za uznaniem, że zastosowanie do rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia prawnego reguł wykładni systemowej również nie daje jednoznacznych rezultatów. O ile bowiem w sprawach pracowniczych przyjmuje się domniemanie właściwości rzeczowej sądu rejonowego, gdyż zasadą jest, że ten właśnie sąd rozpatruje je w pierwszej instancji, to poprzestając na wykładni gramatycznej i systemowej art. 83 ust. 5 ustawy o służbie cywilnej należałoby stwierdzić, że właściwość sądu okręgowego w sprawach z odwołania od oceny okresowej członka korpusu służby cywilnej musiałaby być przyjęta wówczas, gdyby zostały spełnione przesłanki wskazane w art. 17 pkt 1 k.p.c. lub art. 17 pkt 4 k.p.c., to znaczy gdyby uznać, że dana sprawa jest sprawą o prawa niemajątkowe, bądź że jest to wprowadzie spór o prawa majątkowe, ale jego wartość przekracza kwotę wskazaną w art. 17 pkt 4 k.p.c.

Istotne znaczenie ma także okoliczność, że nawet gdyby przyjąć, iż analizowany rodzaj spraw ma ściśle charakter majątkowy, to otwiera się szerokie pole do dyskusji, na jakich zasadach powinna być określana w nich wartość przedmiotu sporu. Co prawda Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 25 kwietnia 2013 r., V CZ 137/12 (LEX nr 1353309) wyjaśnił, że ewentualne trudności w ustaleniu wartości przedmiotu sporu (odpowiednio wartości przedmiotu zaskarżenia), nie mogą mieć wpływu na ocenę charakteru sprawy jako majątkowej, tym niemniej z praktycznego punktu widzenia nie można tej kwestii bagatelizować. W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy, dążąc do określenia wartości przedmiotu sporu, jak należy mniemać, oparł się na art. 23<sup>1</sup> k.p.c. Z akt sprawy, w której zostało sformułowane rozstrzygane zagadnienie prawne, nie wynika jednak, czy negatywna ocena powódki była już drugą taką oceną, co przekładałoby się na obowiązek pracodawcy rozwiązania z nią stosunku pracy za wypowiedzeniem i ewentualnie dawałoby podstawę do zastosowania tego przepisu. Jeśli była to natomiast pierwsza ocena negatywna, wyliczenie wartości przedmiotu sporu na podstawie art. 23<sup>1</sup> k.p.c. można uznać za wysoce dyskusyjne.

Wobec tak zarysowanych przeciwstawnych rozwiązań spornej kwestii wydaje się, że najbardziej racjonalne może być kompromisowe jej rozwiązanie sprowadzające się z jednej strony do przyznania, że sprawa z odwołania od oceny

okresowej członka korpusu służby cywilnej przynajmniej może mieć charakter niemajątkowy, z drugiej jednak, że pomimo takiej jej kwalifikacji względy funkcjonalne (a częściowo także systemowe) przemawiają za właściwością sądu rejonowego do jej rozpoznania.

Należy bowiem zauważyć, że zgodnie z art. 461 § 1<sup>1</sup> k.p.c. do właściwości sądów rejonowych, bez względu na wartość przedmiotu sporu, należą sprawy majątkowe: o ustalenie istnienia stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy. Ustawodawca na mocy tego przepisu szczególnego przyjął także właściwość sądu rejonowego w odniesieniu do spraw dotyczących kar porządkowych oraz świadectw pracy, mimo że (z wyjątkiem spraw z odwołania od kary pieniężnej nałożonej na pracownika) można im przypisać dominujący charakter niemajątkowy. Z regulacją zawartą w art. 461 § 1<sup>1</sup> k.p.c. koresponduje także treść art. 398<sup>2</sup> § 2 pkt 2 k.p.c., który w zakresie dopuszczalności skargi kasacyjnej traktuje sprawy dotyczące kar porządkowych oraz świadectw pracy oddzielnie od spraw majątkowych. W tym kontekście wypada przypomnieć, że właśnie tego rodzaju argumenty, określane przez Sąd Najwyższy jako „względy praktyczne”, dały podstawę dla przyjęcia, że pomimo iż sprawy o sprostowanie zaświadczenia o zatrudnieniu i wynagrodzeniu nie są sprawami o charakterze majątkowym, to do ich rozpoznania właściwy rzeczowo jest sąd rejonowy – sąd pracy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2005 r., II PZP 1/05, OSNP 2005 nr 10, poz. 138). Uzupełniając tę argumentację Sąd Najwyższy w obecnym składzie stwierdza ponadto, że nie znajduje żadnych racjonalnych powodów, dla których właściwość rzeczowa w sprawach z odwołania od oceny okresowej członka korpusu służby cywilnej miałaby być określana odmiennie. Przede wszystkim są to bowiem sprawy rodzajowo podobne do spraw wymienionych w art. 461 § 1<sup>1</sup> k.p.c., a nadto stopień ich trudności z całą pewnością nie odbiega na przykład od spraw o ustalenie istnienia stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy, w szczególności zaś od

spraw dotyczących kar porządkowych oraz świadectw pracy. Ustawodawca, decydując o właściwości rzeczowej sądu okręgowego w sprawach wymienionych w art. 17 pkt 1 i 4 k.p.c., miał bez wątpienia na względzie ich większy „ciężar gatunkowy”. Jeśli zatem równocześnie uznał, że część z nich, wymieniona w art. 461 § 1<sup>1</sup> k.p.c., należy do wyłącznej właściwości sądów rejonowych, to musiały za tym przemawiać właśnie „względy praktyczne”, wśród których niebagatelne znaczenie należy przypisać temu, że „typowe” sprawy z zakresu prawa pracy powinny być rozpoznawane przez sąd tej samej rangi. Podobny cel miała też zapewne, sygnalizowana wcześniej, zmiana art. 98 § 6 k.p. dokonana ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw, ustanawiająca właściwość rzeczową sądu rejonowego w sprawach o sprostowanie opinii o pracy.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 390 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak w sentencji.